

Ordassociationer hos flerspråkiga inlärare av svenska

Iwona Kowal

Jagellonska universitetet, Kraków

Word Associations in Multilingual Learners of Swedish

The present paper investigates word associations in beginner learners of Swedish as L3. Word associations can be understood as links that connect words in the human mind and therefore they can shed light on how language learners build their mental lexicon. Three general types of word associations can be distinguished: phonological, paradigmatic and syntagmatic. Previous studies have shown that the first type occurs in children acquiring their first language and in second language learners while paradigmatic and syntagmatic associations can be found in adults L1-speakers. 28 Polish adult learners of L3 Swedish participated in the study in which they were asked to fulfil the Swedish version of Kent-Rosanoff word list. The analysis has shown that multilinguals at the beginning stage of their L3-learning translate words into one of their background languages – most often L1-Polish. Word associations in these learners are also complex in nature: in most cases students had clang associations combined with other types, such as translation, paradigmatic or syntagmatic.

Key words: vocabulary learning, word associations, multilingualism

Inledning

Frågan hur främmandespråksinlärare skapar sitt mentala lexikon har aktualiserats i andraspråksforskningen under de senaste åren. Redan för trettio år sedan påpekade Channell att även om det fanns ett brett spektrum av forskning kring undervisning om ordförrådsinläring och även om både lärare och inlärare i hög grad var medvetna om hur stor roll ordförrådet spelar i språkinläringen, saknades forskning kring de psykologiska aspekterna av ordförrådsinläring (Channell 1988). Det finns många undersökningar som t.ex. visar hur barn tillägnar sig ordförrådet i sitt modersmål och vilka stadier de genomgår. De första orden brukar dyka upp kring ett års ålder och sedan växer ordförrådet ständigt: i början sker utvecklingen lite långsammare, med ett till två nya ord i veckan, men när barnet blir 18–24 månader gammalt kommer den så kallade ordförrådsspurten, då barnet under en kort tid (några veckor) tillägnar sig flera hundra nya ord (se t.ex. Brown 1973; Sigurd & Håkansson 2007). När barnet är två år gammalt

utgör substantiv hälften av alla ord, men denna substantivdominans minskar i takt med barnets utveckling och uppgår i femårsåldern till enbart 20 % (Håkansson 1998: 83). Under grundskoletiden tillägnar eleverna sig cirka 40 000–50 000 ord, dvs. cirka 100 ord per vecka (Teleman 1989).

Ordinläring i andraspråket

Inläring av ord i förstaspråket skiljer sig dock avsevärt från andraspråksinläringen bl.a. på grund av att tillägnande av modersmålet går hand i hand med den kognitiva utvecklingen. Hos andraspråksinlärare är däremot den kognitiva utvecklingen antingen i full gång eller avslutad, beroende på när de får sin första kontakt med det nya språket. Ändå påpekar Hudson att många forskare som undersöker inläring av nya ord i andraspråket utgår från antagandet att den inte skiljer sig från tillägnande av ordförrådet i förstaspråket (Hudson 1990: 22). Pilar och Líach urskiljer två kompletterande inriktningar i forskningen inom ordinläring, dels som en flerstegsprocess och dels som en utveckling av associationsnätverk. Det första tillvägagångssättet kan uttryckas i en rad dimensioner, t.ex. inlärningsordningen för olika typer av kunskaper kring de inlärdas orden (morfologiska, syntaktiska, semantiska o. dyl.), ordningen i vilken de olika ordklasserna lärs in (substantiv, verb, adjektiv osv.), samt inlärningsordning för specifika ord eller utvecklingsstadier vid lexikalt processande av ord. Inom den andra inriktningen antas att inläring av ord i det nya språket sker genom skapande av associationsnätverk. Det innebär att nya ord lagras i L2-lexikonet via olika relationer som inläraren bildar mellan de existerande och de nya orden. Det förutsätts att det finns ett semantisk-formellt nätverk som omorganiserar varje gång som ett nytt ord lärs in (Pilar & Líach 2011: 3–9). Med andra ord kan ordassociationer definieras som länkar som på ett specifikt sätt binder ihop ord i människans minne. Meara sammanfattade en rad undersökningar där ordassociationer i andraspråket analyserats och han konstaterade att andraspråksinlärares associationer oftast i hög grad skiljer sig från modersmålstalares. Inlärare har mer differentierade associationer kring ord, även om deras ordförråd inte är så utbyggt. Dessutom visade studierna att andraspråksinlärare tenderar att använda sig av fonologiska associationer, vilket påminner om barnets beteende när detta tillägnar sig nya ord, medan det hos vuxna förstaspråkstalare oftare förekommer semantiska associationer (Meara 1982).

Eftersom ordassociationer återspeglar ordinlärningsprocessen kan de också utgöra en inlärningsstrategi, dvs. ett medvetet tillvägagångssätt hos inläraren att tillägna sig nya ord i andraspråket. Oxford urskiljde drygt 60 inlärningsstrategier som hon bl.a. delade in i minnesstrategier, kognitiva strategier och kompensationsstrategier. Associationer ingår i minnesstrategierna, som t.ex. kan omfatta skapande av mentala förbindelser, dvs. att gruppera nya ord, associera dem med någonting eller bädda in dem i en kontext. Oxford påpekar att dessa strategier oftast används vid ordinläring (Oxford 1990). I en undersökning som genom-

fördes i Sverige i samband med ett s.k. STRIMS-projekt (STRIMS = Strategier kring inläring av moderna språk) ville man utröna huruvida elevernas inlärningsstrategier skiljde sig från varandra beroende på språket som eleverna läste. Målspråken som undersöktes i projektet var engelska, tyska, franska och spanska som lästes på svenska grund- och gymnasieskolor. Det framkom i undersökningen att strategivalen inte var språkspecifika. Oberoende av vilket språk de läste, lärde sig de flesta elever nya ord på samma sätt, dvs. genom att skapa gloslistor och översätta orden. Det fanns endast ett fåtal elever som bäddade in orden i kontext, genom att skapa meningar som innehöll dessa ord. Dessutom visade studien att även om inlärarna ganska fort lärde sig nya ord så fastnade dessa inte i långtidsminnet (Malmberg 2000).

Ordassociationstest

Det finns olika test som används vid undersökningar av ordförrådet hos andraspråksinlärare. Det mest brukbara är ett test som skapades 1910 av Kent och Rosanoff (1910). Testet var tänkt som ett verktyg för att undersöka normala och avvikande ordassociationer hos sinnessjuka patienter. Det innehåller 100 stimulusord som anses vara ganska frekventa. Under tiden översattes det till olika språk och användes t.ex. i undersökningar kring kulturbetingade skillnader i lexikonets organisation eller i andraspråksinläringen. Meara påpekar att trots att testet anses vara ett bra verktyg som används av många forskare innehåller det några svagheter. En av dem är förknippad med det faktum att det består av mycket frekventa ord, vilket innebär att det är de ord som återfinns bland de första som varje inlärare lär sig. Dessutom hävdar Meara att testets uppbyggnad inte möjliggör spårandet av de perifera områdena i lexikonet, dvs. kunskap om hur nya ord tillägnas och integreras i det existerande ordförrådet. Ändå verkar det vara ett tillförlitligt verktyg som hjälper andraspråksforskare att avslöja hur de nya orden i ett andra- eller främmande språk lagras i inlärarens minne (Meara 1982).

Undersökningar har visat att det finns tre grundläggande typer av associationer: syntagmatiska, paradigmatiska och fonologiska. De två första förekommer i första hand hos vuxna modersmålstalare medan barn och andraspråksinlärare även brukar ha fonologiska associationer. Syntagmatiska associationer innebär att respondentens svar på stimulusordet skapar en syntaktisk enhet med det. Till exempel kan bjudordet *bord* ge upphov till en syntagmatisk association till orden *runt*, *stort* eller *sitta*. Paradigmatiska associationer bygger i sin tur på semantiska relationer mellan bjud- och svarsordet. Vid paradigmatiska associationer kan ordet *stol* väcka associationer som *möbel*, *fåtölj* eller *pall*. Fonologiska associationer innebär att respondenten svarar med ett ord som ljudmässigt liknar bjudordet. Så kan ordet *flicka* utlösa en association till *dricka*.

Den svenska versionen av testet skapades av Namei (2004) som undersökte utvecklingen av ordförrådet hos tvåspråkiga persisk-svenska barn. Testet består av 100 ord med olika strukturella och semantiska egenskaper. Den största

gruppen (65 ord) utgörs av appellativer och adjektiv som tillhör de vanligaste orden, t.ex. *bord, stol, smör, bröd, pojke, kvinna, flicka, fönster, blå, vit, mörk, hungrig, lång*. Tio procent är internationalismer, t.ex. *musik, problem, whisky, ocean, religion*. Ytterligare tio ord är polysemantiska. Hit hör bl.a. *sax* (verktyg och musikinstrument), *kort* (adjektiv eller substantiv), *stam* (del av en växt, folkgrupp, del av ett ord osv.), *får* (djur och verb) eller *ljus* (adjektiv eller substantiv). Det finns ett antal (6) abstrakta substantiv: *arbete, dröm, sömn, minne, glädje, vrede* och endast två verb: *vissla* (som dessutom kan vara ett abstrakt substantiv) och *äta*. Sex stimulusord i den svenska versionen av testet är sammansättningar (*spädbarn, vitkål, medborgare, lammkött, rättvisa, önskemål*). En sådan uppsättning av stimulusorden är en följd av det faktum att den svenska versionen av testet är en översättning från engelska. I originalversionen är orden i testet inte mångtydiga, t.ex. *short* (sv. kort), *sheep* (sv. får), *scissors* (sv. sax). Dessutom skall läggas märke till den ojämna fördelningen av ordtyper som förekommer i testet: många vardagliga appellativer, få abstrakta ord, sammansättningar och verb.

Ordassociationer i svenska

Namei genomförde en undersökning där hon analyserade ordassociationer producerade av tvåspråkiga persisk-svenska barn och ungdomar som hon jämförde med jämnåriga enspråkiga perser och svenskar. Analysen har visat att paradigmatiske associationer var mest representerade i alla språkkombinationer. Dessutom kunde en tendens noteras, dvs. att ljudassociationer i högre grad förekom hos yngre elever (6–7-åringar) och att det hos äldre informanter endast fanns några enstaka associationer av denna typ (Namei 2004). Denna undersökning omfattade dock barn som växte upp i Sverige och pratade två språk, dvs. inga inlärare av svenska som främmande språk.

Håkansson och Norrby anlade däremot ett annat perspektiv för att utröna vilka associationer främmandespråksinlärare har, jämfört med andraspråksinlärare och infödda talare av svenska. De genomförde Kent och Rosanoffs associations-test bland australiska studenter som läste svenska i Melbourne och bland andraspråksinlärare av svenska i Malmö. Resultaten jämfördes sedan med en kontrollgrupp bestående av 20 studenter med svenska som förstaspråk. I undersökningen ville de testa två hypoteser: (i) andraspråksinlärare har lägre andel paradigmatiske associationer än infödda talare av svenska, (ii) infödda svenskar och andraspråksinlärare i Sverige skall få liknande resultat på grund av att de vistas i svensk miljö medan främmandespråksinlärare i Australien har en annan inlärningsmiljö och därför skall deras resultat skilja sig från de talare som använder eller lär sig svenska i Sverige. I analysen bekräftades den första hypotesen, dvs. att andra- eller främmandespråksinlärare hade mindre andel paradigmatiske associationer än infödda talare. Även den andra hypotesen kunde bekräftas i undersökningen. För det första använde australiska studenter oftare fonologiska associationer jämfört med informanterna som undersöktes i Sverige (infödda

talare av svenska hade inte en enda fonologisk association – det var bara hos andraspråkstalare som man kunde hitta (få) fonologiska associationer). I detta sammanhang identifierades inte enbart rent fonologiska associationer utan även en del som klassificerades som grafologiska, dvs. skriftpåverkade. Detta kunde ha sin förklaring i att studenter som lär sig språket utomlands oftast får skriftlig input, dvs. genom läroböcker eller annat skrivet undervisningsmaterial. Dessutom har forskarna märkt att det vid sidan om de grundläggande, dvs. fonologiska, paradigmatiske och syntagmatiske, associationerna även förekom översättningar och kulturspecifika associationer. Medan översättningar sällan förekom bland infödda svenskar och andraspråksinlärare i Malmö (inga hos svenskar och 0,5 % hos andraspråksinlärare) var andelen översättningar 13 % hos australiska studenter. Kulturspecifika associationer är däremot något som kan avslöja omgivningens påverkan. Så har t.ex. de svenska informanterna associerat ordet *vitkål* med orden *pizza* eller *pizzasallad*, eftersom man ofta serverar vitkålssallad till pizza i Sverige. Ingen av de australiska informanterna hade liknande associationer till detta bjudord. I stället associerade de ordet med *rödkål*, *blomkål* eller *tåg* (Håkansson & Norrby 2005). Håkansson och Norrby's studie öppnade alltså en väg för forskning kring ordassociationer i främmandespråket, inte bara andraspråket. Tyvärr framgår det inte från undersökningen på vilken språknivå andra- och främmandespråksinlärarna befann sig vid undersökningstillfället. Med stöd av Nameis undersökning kan man anta att Melbourne-gruppen kanske inte var mycket avancerad eftersom fonologiska associationer förekom.

Den nuvarande forskningen har alltså å ena sidan visat skillnader mellan ordinlärning hos barn och vuxna och å andra sidan skillnader mellan ordinlärning hos andra- och främmandespråksinlärare. Vad som saknas är undersökningar kring hur flerspråkiga inlärare associerar ord i det nya språket. Världen, och speciellt Europa, har blivit alltmer flerspråkig och barn börjar läsa nya språk redan i för- eller grundskolan och sedan fortsätter de med ytterligare språk. På europeisk nivå lyder målet att ”varje medborgare har praktiska kunskaper i åtminstone två språk utöver det egna modersmålet” (Kommission 2005: 3). Därför finns det alltmer forskning kring hur nästa, dvs. tredje, fjärde eller femte språk lärs in. Mot bakgrund av detta förefaller det angeläget att undersöka hur främmandespråksinlärare med olika bakgrundsspråk associerar ord i ett nytt språk. Föreliggande studie skall försöka kasta ljus över detta ämne.

Forskningsfrågor

Med stöd av de tidigare undersökningarna kan man utgå från antagandet att språkinlärare på nybörjarnivå kan ha en viss andel fonologiska associationer. Dessutom kan förutsättas att översättningar kan förekomma hos främmandespråksinlärare, något som inte noterats hos enspråkiga språkanvändare. Den sista hypotesen gäller inlärarnas flerspråkiga bakgrund: det kan antas att personer som pratar olika språk kan ha associationer som på något sätt är förknippade

med dessa språk eller det lands kultur vars språk de behärskar. Därför syftar denna undersökning till att ge svar på följande frågor:

- 1) Vilka ordassociationer förekommer hos flerspråkiga inlärare av svenska på nybörjarnivå?
- 2) Spelar flerspråkigheten någon roll vid associationer kring ord i nästa främmande språk?

Metod och material

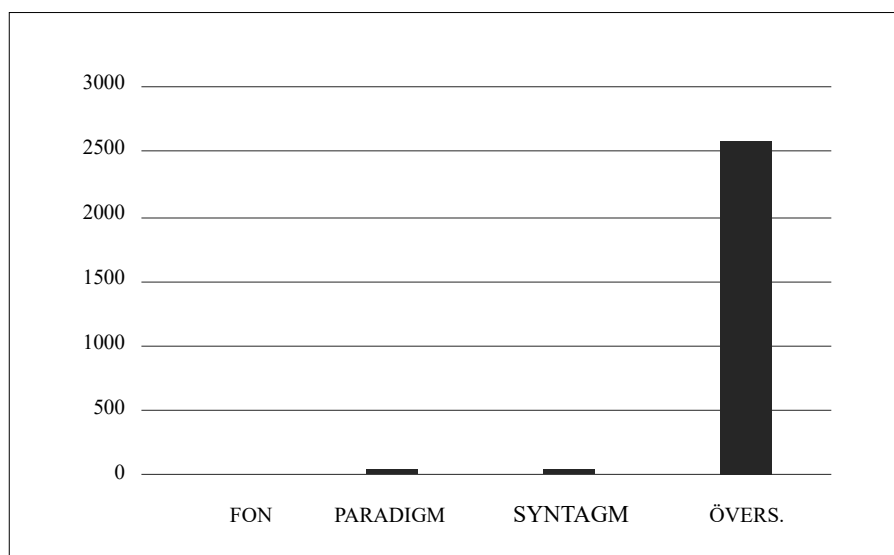
Ordassociationstestet genomfördes bland 28 studenter som läste svenska som huvudämne vid Jagellonska universitetet i Krakow. Vid undersökningstillfället hade alla läst svenska i en termin, dvs. 15 veckor och fått ca 120 timmars undervisning i praktisk svenska. Det handlar om främmandespråksinläring eftersom alla lektioner ägde rum utanför Sverige, i klassrumsmiljön. Respondenterna var 19–22 år gamla och alla hade polska som modersmål. Utöver detta kunde de ytterligare minst två andra främmande språk innan de började läsa svenska, några kunde t.o.m. fyra språk ytterligare. Alla kunde engelska, och dessutom var tyska, franska, italienska eller ryska representerade. Testet var anonymt, dvs. varje informant kunde välja en pseudonym som han eller hon skrev på testet så att identiteten inte kunde avslöjas. Detta var viktigt inte bara med tanke på undersökningens etiska krav. I formella sammanhang där studier genomförs av informanternas lärare finns det alltid en osäkerhet bland deltagarna att deras resultat ska bedömas. Anonymiteten är i sådana fall en garanti för informanterna och en grund till uppriktiga och inte prestationsbundna svar.

I undersökningen användes den svenska versionen av Kent och Rosanoffs ordassociationstest. Informanterna fick testet i pappersversion och de ombads att skriva ner den första associationen som kom, utan att fundera eller tveka. Sammanlagt kunde 2800 ord samlas in varav 4 % visade sig vara oanalyserbara. Det som inte kunde analyseras var först och främst utelämnningar, dvs. ingen association hade angetts. Dessutom fanns det associationer som inte kunde knytas till någonting, som t.ex. *auto* som en association till ordet *medborgare* eller *diamant* (sv. diamant) som en association till ordet *fjäril*. Alla analyserbara ord (2679) har delats in i grupper i enlighet med de grundläggande kategorierna, dvs. fonologiska/grafologiska, paradigmatiska och syntagmatiska, samt en som också urskildes av Håkansson och Norrby (2005), dvs. översättningar.

Analys av materialet

Redan i början av analysen visade det sig att den klassiska indelningen av associationer inte kunde användas utan förbehåll. Det som Meara skrev, att andraspråksinlärare har mer differentierade associationer än infödda talare kan utvidgas med

påståendet att flerspråkiga inlärare har ännu mer differentierade associationer än andraspråksinlärare. Skulle man dela in associationer enligt de rigida principerna som gällde vid undersökningar av första- och andraspråkstalare så skulle en slående bild dyka upp (se Figur 1 nedan). De erhållna resultaten skiljer sig så starkt från alla citerade analyser att det nästan är omöjligt att tolka dem utan att djupare titta in i svarsorden. Översättningar utgör 96 % av alla associationer och det finns endast 100 svar där respondenterna associerade bjudorden med ett svenskt ord, varav bara 15 var ljud- vs. stavningsliknande ord, t.ex. *son* som ett associationsord med *sömn*, *fjärde* med *ffäril*, *slut* eller *släkt* med *slät* eller *vissa* som en association till stimulusordet *vissla*. Dubbelt så ofta förekom paradigmatiske associationer och syntagmatiska associationer. Som ett exempel på en paradigmatiske association kan *soldat* nämnas som ett svar på ordet *order* eller *man* som en association till ordet *soldat*. De syntagmatiska associationerna i sin tur representeras av sådana ordpar som *gul* → *blomma*, *hus* → *högt* eller *hälsa* → *på mig*.

Figur 1. Ordassociationer hos informanter

Analysen har dessutom avslöjat att associationerna inte skapar linjära länkar mellan orden utan att det snarare handlar om associativa nätverk. Ordet *minne* har t.ex. lett till associationsordet *mysz* (sv. mus) som skall hänvisa till filmfiguren Mimmi Pigg som på engelska heter *Minnie Mouse*. Å ena sidan är det en kulturbetingad association, samtidigt är det också en indirekt fonologisk association. Tankegången var alltså först fonologisk (*minne* → *Minnie*), sedan kulturbetingad (*Minnie* → *Minnie Mouse*) och till slut paradigmatiske i översättningen till polska (*Minnie Mouse* → *mysz* (sv. mus)). Som nästa exempel på komplexa associationer kan svaret på stimulusordet *kort* anges. En av respondenterna angav *tennis* (sv. tennis) som sin första association. Det är en syntagmatisk association

men inte med någon av de svenska referenterna (något som inte är långt eller ett stycke papper/hårdplast) utan med det polska ordet för tennisplan som heter *kort*. Först kom alltså grafologisk association (sv. *kort* → pl. *kort*) som direkt ledde till en omkoppling till ett annat språk (polska) och sedan till en syntagmatisk association (*kort (tennisbana)* → *tenis (tennis)*). Ännu ett exempel som påpekar bakgrundsspråkens roll vid hantering av ord i främmandespråket: stimulusordet *tjuv* associerades med det polska ordet *radość* (sv. glädje) av en respondent. Att koppla tjuven till något som ger glädje förefaller inte vara något som kan komma som första association. I det här fallet utnyttjades franska i studentens minne. *Tjuv* har nämligen ljudlighet med det franska ordet *joie* som betyder glädje. Det associativa nätverket började alltså med en fonologisk association (*tjuv* → fr. *joie*) som sedan utmynna i en översättning (fr. *joie* → pl. *radość* (glädje)).

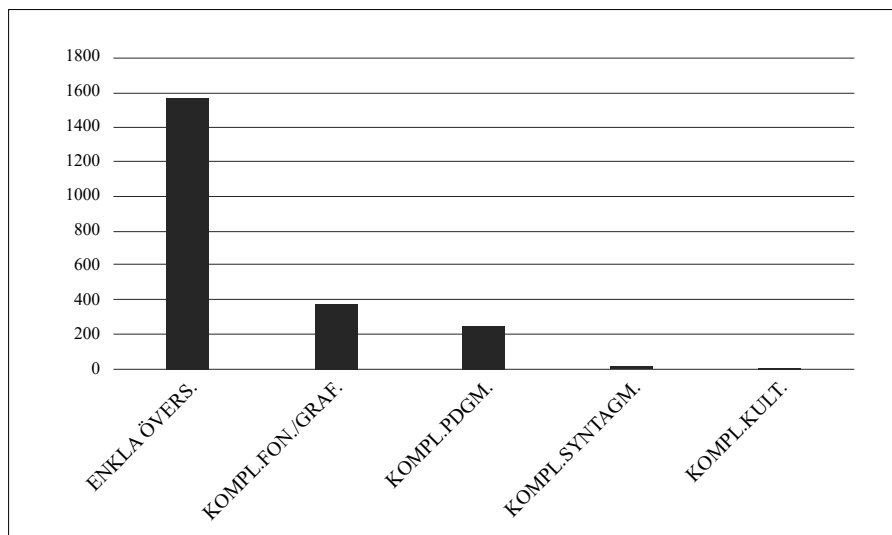
Ovannämnda exempel visar att även om det i alla dessa fall i viss mån handlade om en översättning så kan det inte leda till slutsatsen att det är en enkel motsvarighet till bjudordet. Därför är det nödvändigt att revidera den klassiska taxonomin och utvärdera översättningarna mer ingående. En del associationer utgör direkta översättningar, men flerspråkiga inlärare skapar sitt mentala lexikon på ett mer komplext sätt. Vid direkta översättningar skapades en motsvarighet till stimulusordet i ett av respondentens bakgrundsspråk, t.ex. *fönster* → *okno* (pl.) eller *fönster* → *fenster*¹ (ty.), *vacker* → *pretty* (eng.) eller *vacker* → *beau* (fr.). Två tredjedelar av översättningarna var direkta varav 94 % utgjordes av översättningar till polska, 5 % till engelska och resten till franska, tyska och ryska. En tredjedel av översättningarna var komplexa. I dessa komplexa översättningar förekom alltså sådana där en av ledtrådarna var fonologisk/grafologisk, paradigmatis, syntagmatisk eller kulturspecifik. Figur 2 nedan presenterar en sammanställning av översättningar, uppdelade i enkla (direkta) översättningar och komplexa (fonologiska, paradigmatis, syntagmatiska och kulturspecifika). Det har visat sig att de komplexa associationerna inte motsvarar de klassiska där respondenten gav ett svarsord till bjudordet (i det här fallet svenska). Vid jämförelsen av (de enkla) associationerna på svenska och (de komplexa) associationerna på andra språk blir det synligt att när inlärarna associerar bjudorden med svenska ord sker det oftast på paradigmatis eller syntagmatisk nivå. Däremot uppträder vid aktiveringen av studenternas tidigare inlärd språk först och främst fonologisk-grafologiska associationer. Det förekommer hälften så många paradigmatis associationer och endast ett fåtal syntagmatiska förbindelser.

Ordassociationer är i hög grad sammankopplade med ordets frekvens, struktur eller semantiska betydelse. Även om det påstås att de ord som ingår i Kent och Rosanoffs ordassociationstest tillhör de mest frekventa i ordförrådet skall det påpekas att det inte helt stämmer in på den svenska översättningen av testet. För det första hänger det ihop med språkets struktur. Svenska har i jämförelse

---

¹ Stavning i enlighet med studentens svar.

Figur 2. Översättningar som ordassociationer

med engelska många sammansättningar och även om det i testet endast förekommer sex sådana ordstrukturer (*önskemål, medborgare, lammkött, vitkål, rättvisa, spädbarn*) kan de vålla vissa svårigheter för nybörjare i svenska. Dessutom kan abstrakta ord, först och främst sådana som inte är internationalismer eller kognater, vara svåra för studenter på låg nivå. Med tanke på den höga andelen översättningar till olika språk kan det dessutom antas att ord som är lite mindre frekventa i språket kan leda till mer differentierade associationer än de mest typiska översättningarna.

Materialanalysen har visat att alla dessa faktorer faktiskt spelar en stor roll vid komplexiteten av associationer. Ju mer vardagligt och enklare uppbyggt ordet är, desto fortare associeras det på ett enkelt sätt, dvs. genom en direkt översättning eller genom en svensk paradigmatis, syntagmatisk eller fonetisk association. Vardagliga appellativer och adjektiv som *bord, stol, pojke, kvinna, smör, hus, vacker, blå, grön* el. dyl. associerades till drygt 90 % med ordens direkta motsvarighet i polska, engelska eller annat språk. Vid sammansättningar och mindre frekventa (först och främst abstrakta) ord är situationen helt annorlunda. Här utgörs ca 90 % av ord som studenterna skapade en association till genom att bilda komplexa nätverk.

Sammansättningen *spädbarn* associerades på ett enkelt sätt endast av två studenter: en använde sig av en direkt översättning till polska (*niemowlak*) och en av en svensk paradigmatis association (*mor*). Hos många andra studenter kunde man märka en association till efterledet *barn* som tillhör de mest frekventa orden men hela sammansättningen associerades på en mängd olika sätt. Tabellen nedan presenterar en kort sammanställning av några utvalda associationer med motsvarande associativa nätverk:

Tabell 1. Några exempel på komplexa associationer kring bjudordet "spädbarn"

Svarsord	Associationsnätverk
<i>spadnięte*</i> dziecko (sv. nerfall- let barn)	<i>späd</i> → pl. <i>spadać</i> (falla ner), <i>barn</i> → pl. <i>dziecko</i> = fonologisk association och översättning med omstrukturering till particip
<i>spadek</i> (sv. arv)	<i>späd</i> → pl. <i>spadek</i> (arv) = fonologisk association och översättning
<i>brzydkie dziecko</i> (sv. ett fult barn)	<i>späd</i> → pl. <i>szpetny</i> (ful), <i>barn</i> → pl. <i>dziecko</i> = fonologisk association och översättning
<i>spadochron</i> (sv. fallskärm)	<i>späd</i> → pl. <i>spadać</i> (falla ner), <i>barn</i> → <i>chron*</i> (från pl. <i>chronić</i> (skydda)) = fonologisk association och översättning
<i>szybkie dziecko</i> (sv. ett snabbt barn)	<i>späd</i> → eng. <i>speed</i> (snabbhet), <i>barn</i> → pl. <i>dziecko</i> = fonologisk association och översättning till två språk

Bland abstrakta ord som *sömn*, *vrede*, *vissla*, *minne*, *glädje* finns det nästan enbart komplexa associationer. Ett särskilt intressant exempel är ordet *vrede* på grund av det faktum att det inte tillhör det elementära ordförrådet och att det inte har en rot som kunde underlätta en association till en engelsk eller tysk kognat. Endast en student hade en icke komplex association till ordet, dvs. en fonologisk association till *vral**. Nästan alla respondenter associerade ordet till det polska lexemet *wredny* (sv. taskig) (fonologisk ass. → översättning). Dessutom förekom också svarsord som *rana* (sv. sår) som uppstod genom en fonologisk association till en översättning till tyska: *vrede* → *Wunde* (sv. sår) och slutade med en översättning till polska *ty. Wunde* → pl. *rana* (sv. sår), eller *trawa* (sv. gräs) där associationen också var fonologisk eller snarare grafologisk, men den här gången med ett italienskt ord *verde* (sv. gräs), som sedan associerades syntagmatiskt med den polska motsvarigheten *trawa* (sv. gräs).

Ett mindre frekvent ord som *tjuv* associerades genom en direkt koppling till ett annat ord endast av sex studenter. Sådana enkla associationer förekom både i form av direkta översättningar till polska resp. engelska *tjuv* → *złodziej* (sv. tjuv), *tjuv* → *thief* (sv. tjuv) och som andra typer av enkla associationer (på svenska): *tjuv* → *tjugo* (fon.), *tjuv* → *tjej* (fon.), *tjuv* → *snabb* (syntagm.). Alla övriga associationer var komplexa, som t.ex.: *telewizja* (sv. teve) = fonologisk association med och översättning, eller *suwak* (sv. blixtlås) = fonologisk association (*tjuv* → *suw** från polskans *suwać* (sv. glida)) och översättning. Tendensen är alltså mycket tydlig: enkla, frekventa ord associeras direkt: fonologiskt, syntagmatiskt, paradigmiskt eller lexikalt (dvs. genom översättning) medan associationsvägen vid mindre frekventa, strukturellt mer utbyggda och abstrakta ord är mer komplex.

Diskussion och slutsatser

Ordassociationer i främmandespråket kan ge upphov till forskning kring olika företeelser, även om inläring och lagring av nya ord i minnet träder i förgrunden. Syftet med föreliggande studie har varit att få inblick i flerspråkiga nybörjares ordassociationer. Den forskning som för närvarande finns visar att vuxna associerar ord på ett annat sätt än barn, att modersmålstalare i sina ordassociationer skiljer sig från andraspråksinlärare vilka i sin tur har andra associationer än främmandespråksinlärare. Flerspråkiga studenter som läser svenska som nästa främmande språk och som fortfarande befinner sig på låg nivå i målspråket skiljer sig avsevärt i sina ordassociationer från de tidigare nämnda språkanvändarna. För det första har analysen visat att informanterna i hög grad använde sig av sina bakgrundsspråk. Nästan alla informanter associerade bjudorden genom en direkt översättning eller genom en översättning i kombination med en annan association. Studenternas modersmål (polska) användes oftast, engelska utgjorde 5 % av alla översättningar och resten – andra språk som t.ex. tyska, franska, italienska eller ryska. Detta resultat motsvarar de slutsatser som forskarna i STRIM-projektet kommit fram till. Översättning är en av inlärningsstrategierna som förefaller vara mycket framträdande och respondenterna i denna studie avslöjade i viss mån också sin inlärningsstrategi eller sättet på vilket de brukar spara nya ord i minnet: först och främst genom översättning till ett av språken de kan (oftast modersmålet).

Analysen har dessutom bekräftat hypotesen att inlärare på nybörjarnivå har fonologiska associationer, något som t.ex. inte förekommer hos infödda talare. I denna studie var de fonologiska associationerna dubbelt så frekventa som de paradigmatiske vilka i sin tur förekom tio gånger så ofta som de syntagmatiske associationerna. Nästan alla dessa associationer förekommer dock i förbindelse med en översättning och detta förefaller vara den viktigaste slutsatsen som framgår av denna studie. Flerspråkiga inlärare av ett nästa främmande språk använder alla språk de kan och skapar associativa nätverk som hjälper till att lokalisera och placera nya ord i minnet. Deras associationer är komplexa, börjar ofta med en fonologisk association i ett språk och slutar med en översättning, eller övergår till en paradigmatisk/syntagmatisk association i ett annat språk.

Hos inlärare på nybörjarnivå har ytterligare en tendens kunnat observeras: ordassociationer samspekar med ordets frekvens, struktur och semantiska betydelse. Enkla, frekventa ord, som t.ex. ej sammansatta appellativer eller vardagliga adjektiv associeras nästan alltid med ordets direkta motsvarighet i ett annat språk. Vid mindre frekventa, abstrakta eller strukturellt mer utbyggda ord är associationer i första hand komplexa: inlärarna skapar utbyggda nätverk som fungerar som ledtrådar som de följer för att hitta passande plats i det mentala lexikonet.

För det första har denna studie visat att tredjespråksinläring är en komplex företeelse som samspekar med komplexa beteenden och associationer. För det andra har den presenterat att alla språk man lärt sig i ett senare skede kan användas vid inläring av nya ord i ett nästa språk, även om modersmålet utgör det starkaste referensspråket. Slutligen har denna undersökning bekräftat de tidigare

studierna i den bemärkelsen att inlärare på nybörjarnivå får tillgång till de nya orden genom fonologiska/grafologiska associationer och att främmandespråksinlärare (mycket) ofta skapar förbindelser mellan ord genom översättning. Denna undersökning var tänkt som ett första steg i forskning kring ordassociationer hos flerspråkiga inlärare av svenska. Eftersom studien endast fokuserade på inlärare på nybörjarnivå kan det vara intressant att titta på hur ordassociationer hos sådana inlärare förändras under en längre period. Man kan anta att studenterna i takt med stigande färdigheter i svenska skall ha färre fonologiska associationer och fler paradigmatiska eller syntagmatiska. Intressant är också om komplexa associationer endast är ett tecken på bristande kunskaper i ordförrådet eller om de är ett särdrag som generellt gäller flerspråkiga inlärare, oavsett deras språknivå.

Litteratur

- Brown, R. 1973. *A First Language*. London: George Allen & Unwin Ltd.
- Carter, R. & McCarthy, M. (ed.). 1988. *Vocabulary and Language Teaching*. London: Longman.
- Channell, J. 1988. "Psycholinguistic Considerations in the Study of L2 Vocabulary Acquisition". Carter & McCarthy 1988: 83–96.
- Gass, S. & Schachter, J. (ed.). 1990. *Linguistic Perspectives in Second Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hudson, W. 1990. "Semantic Theory and L2 Lexical Development". Gass & Schachter 1990: 222–238.
- Håkansson, G. 1998. *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, G. & Norrby, C. 2005. "Flicka – dricka eller tjej? Ordassociationer hos andraspråksinlärare". *Svenskans beskrivning* 27: 125–134.
- Kent, G. H. & Rosanoff, J. A. 1910. "A Study of Association in Insanity". *American Journal of Insanity* 67: 37–96.
- Kommission, E. G. 2005. Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet och Rådet. Europeisk indikator för språkkunskaper. Bryssel. [http://www.europarl.europa.eu/RegistreWeb/search/simple.htm?reference=COM_COM\(2005\)0356](http://www.europarl.europa.eu/RegistreWeb/search/simple.htm?reference=COM_COM(2005)0356) (läst: 19.1.2018)
- Malmberg, P. 2000. *I huvudet på en elev. Projektet STRIMS: Strategier kring inläring av moderna språk*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB.
- Meara, P. 1982. "Word Associations in a Foreign Language". *Nottingham Linguistic Circular* 11(2): 29–38.
- Namei, S. 2004. "Bilingual Lexical Development: a Persian-Swedish Word Association Study". *International Journal of Applied Linguistics* 14(3): 363–388.
- Oxford, R. 1990. *Language Learning Strategies. What every Teacher Should Know*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.
- Pilar, M. & Liach, A. 2011. *Lexical Errors and Accuracy in Foreign Language Writing*. Bristol, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters.
- Sandqvist, C. & Teleman, U. (red.). 1989. *Språkutveckling under skoltiden*. Lund: Studentlitteratur.
- Sigurd, B. & Håkansson, G. 2007. *Språk, språkinläring och språkforskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Teleman, U. 1989. "Språkutveckling under skoltiden – ett problemfält". Sandqvist & Teleman 1989: 7–15.